tunyawat@rtaf.mi.th

Cognitive Domain สนามรบใหม่ที่กองทัพอากาศต้องเรียนรู้

ตลอดระยะเวลากว่าหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา วิวัฒนาการของการทำสงครามสะท้อนให้เห็นถึงการแข่งขันอย่างเข้มข้นระหว่างความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การจัดระเบียบอำนาจรัฐ และความสามารถในการปรับตัวทางยุทธศาสตร์ของกองทัพทั่วโลก จากยุคสงครามอุตสาหกรรมในช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและสอง การถือกำเนิดขึ้นของทฤษฎีอำนาจทางอากาศตามแนวคิดของ Giulio Douhet ที่นำโลกของการใช้กำลังเข้าสู่การรบในมิติของท้องฟ้า การปฏิวัติกิจการทหารด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศในช่วงปลายศตวรรษที่ยี่สิบ ไปจนถึงแนวคิดปฏิบัติการร่วมทุกมิติ หรือ Joint All-Domain Operations ในปัจจุบัน ล้วนเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่าธรรมชาติของสงครามนั้น แม้เปลี่ยนแปลงยาก แต่มันมีบริบทที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามพลวัตของสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากความขัดแย้งร่วมสมัย ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการรบในสงครามรัสเซีย-ยูเครน ความตึงเครียดทางภูมิรัฐศาสตร์บริเวณช่องแคบไต้หวัน ไปจนถึงการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ระดับโลกระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน จะพบว่า**ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของสงครามยุคใหม่**ได้ก่อตัวขึ้นอย่างชัดเจน นั่นคือ**เป้าหมายแรกของการโจมตีมิได้อยู่ที่ฐานทัพ สนามบิน หรือระบบอาวุธยุทโธปกรณ์**เสมอไป **หากแต่พุ่งเป้าไปที่กระบวนการคิดและการรับรู้ของมนุษย์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการตัดสินใจ**ทั้งในระดับการเมือง การทหาร และความมั่นคงของสังคมโดยรวม

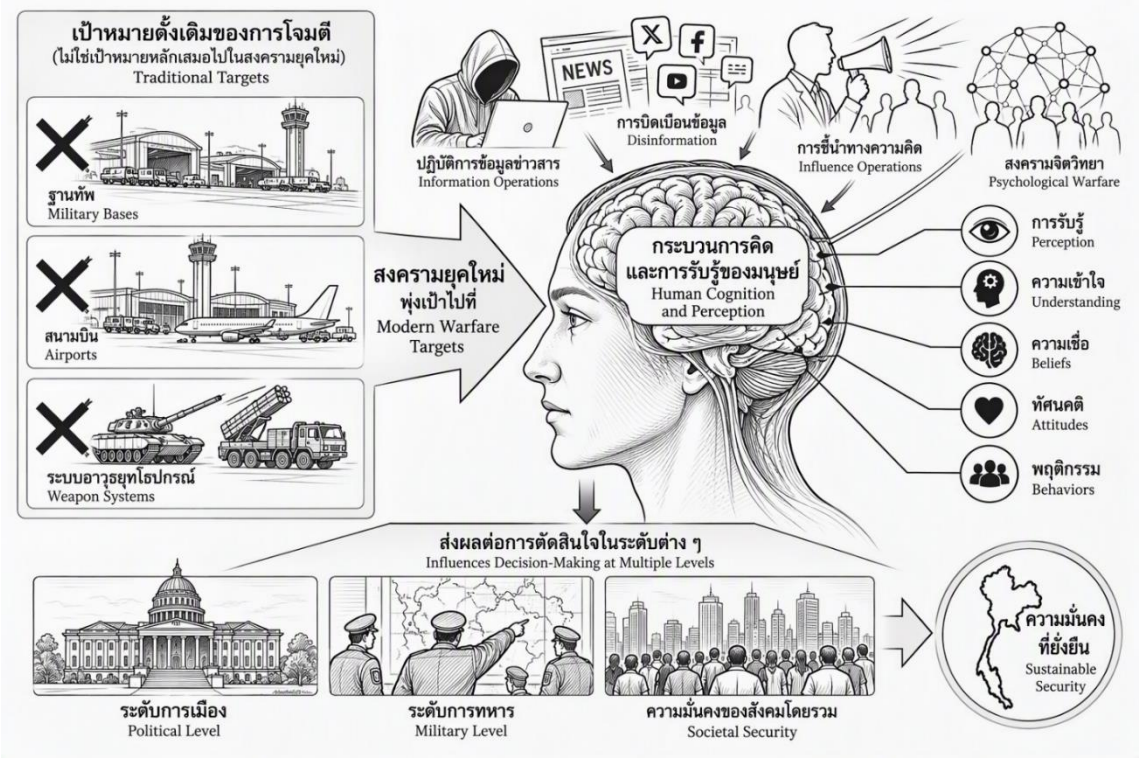

สภาพแวดล้อมความมั่นคงของโลกในปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงรอยต่อสำคัญของการเปลี่ยนผ่านจากระเบียบโลกแบบขั้วอำนาจเดียวในยุคหลังสงครามเย็น ไปสู่ยุคการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจในระบบหลายขั้วอำนาจที่ซับซ้อนและคาดเดาได้ยากมากยิ่งขึ้น การเติบโตทางเศรษฐกิจและการทหารของจีน การฟื้นฟูบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ของรัสเซีย ตลอดจนการท้าทายระเบียบโลกที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎกติกาเดิมในหลายภูมิภาค ได้ก่อให้เกิดภาวะการแข่งขันที่ขยายตัวครอบคลุมทุกมิติของอำนาจแห่งชาติ รายงานความเสี่ยงระดับโลก หรือ Global Risks Report ของสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ได้ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มที่น่ากังวล โดยระบุว่าสงครามระหว่างรัฐถูกประเมินให้เป็นความเสี่ยงอันดับหนึ่งของโลกในระยะสั้น ในขณะเดียวกัน การบิดเบือนข้อมูลและการปฏิบัติการข่าวสารยังคงเป็นปัจจัยคุกคามที่ทรงอานุภาพและส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเสถียรภาพทางการเมืองและความมั่นคงของสังคมทั่วโลก สิ่งที่แตกต่างจากความขัดแย้งในอดีตคือ แม้การใช้กำลังทางทหารในลักษณะดั้งเดิมยังคงเป็นเครื่องมือที่รัฐหลีกเลี่ยงไม่ได้ในบางสถานการณ์ ทว่าการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์กลับขยายขอบเขตเข้าสู่พื้นที่ที่มองไม่เห็นมากยิ่งขึ้น ความสำเร็จของรัฐในศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ดจึงมิได้ถูกกำหนดโดยจำนวนเครื่องบิน ขับไล่ เรือรบ หรือขีปนาวุธที่ครอบครองเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการควบคุมข้อมูลข่าวสาร การสร้างกรอบความคิด การกำหนดวาทกรรมหลัก และการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของประชาชนและผู้นำทางการเมืองของฝ่ายตรงข้าม

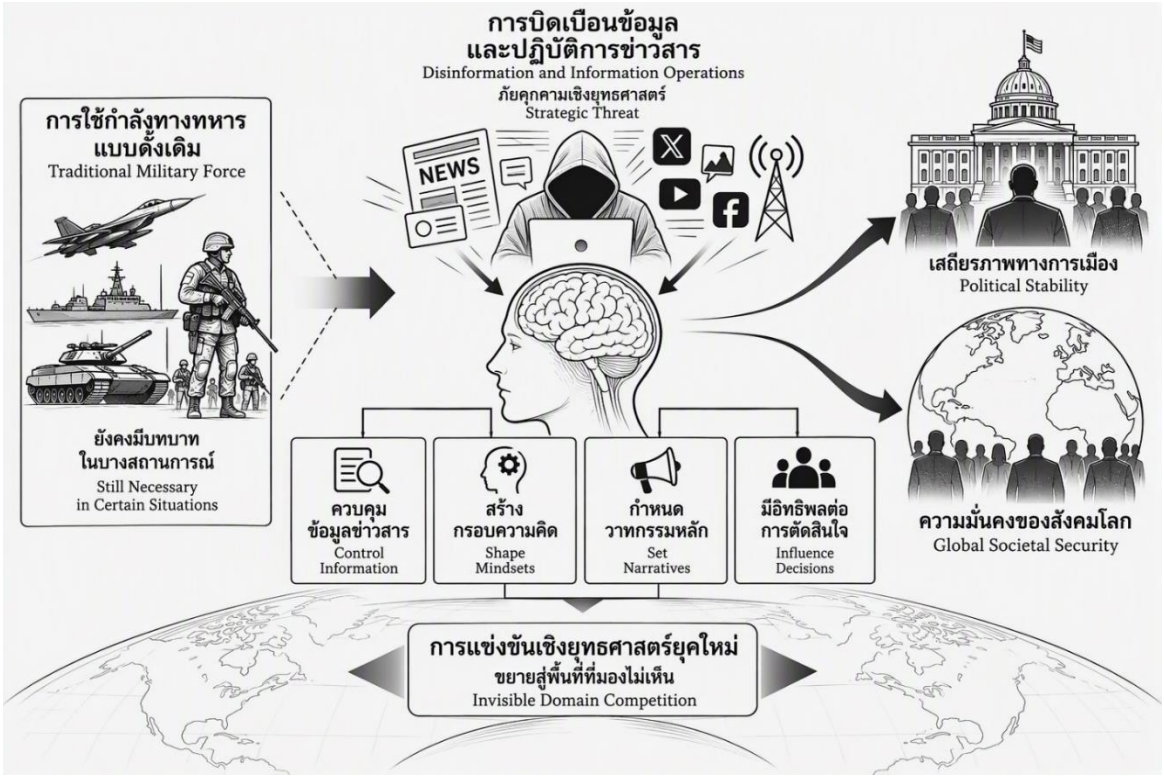

ในอดีต ทฤษฎีการสงครามส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การทำลายศักยภาพทางกายภาพของฝ่ายตรงข้าม ไม่ว่าจะเป็นการทำลายกำลังรบ โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ หรือระบบส่งกำลังบำรุง แต่ในปัจจุบัน ความก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดดของเทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายการสื่อสารดิจิทัล และระบบปัญญาประดิษฐ์ ได้ทำให้การเข้าถึงจิตสำนึกและการรับรู้ของมนุษย์สามารถเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ มิติทางความคิด หรือ Cognitive Domain จึงถูกนิยามขึ้นในฐานะสมรภูมิใหม่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความคิด ความเชื่อ อารมณ์ การรับรู้ ความทรงจำ และกระบวนการตัดสินใจของมนุษย์ มิตินี้ถือเป็นจุดเชื่อมโยงที่แปลงข้อมูลข่าวสารให้กลายเป็นพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรม **ข้อมูลจำนวนมหาศาลจะมีผลกระทบทางยุทธศาสตร์ก็ต่อเมื่อมันสามารถเปลี่ยนแปลงการรับรู้และนำไปสู่การตัดสินใจที่แตกต่างออกไปจากเดิม** สอดคล้องกับรายงานการศึกษาด้านสงครามทางการรับรู้ (Cognitive Warfare) ซึ่งจัดทำโดยนักวิทยาศาสตร์ขององค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ หรือ NATO ที่ระบุอย่างชัดเจนว่า **ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์กำลังกลายเป็นหัวใจสำคัญของการวางแผนทางทหาร**ในอนาคต **สมองของมนุษย์ได้กลายเป็นทั้งเป้าหมายและอาวุธในเวลาเดียวกัน** การควบคุมการรับรู้สามารถก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์เชิงยุทธศาสตร์ได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้กำลังทางกายภาพเข้าปะทะโดยตรง สงครามทางการรับรู้จึงแตกต่างจากสงครามข้อมูลแบบดั้งเดิม โดยไม่ได้มุ่งเพียงการส่งข้อมูลหรือการปกปิดข้อมูลเท่านั้น แต่มุ่งเปลี่ยนแปลงวิธีคิด พฤติกรรม และกระบวนการตัดสินใจของเป้าหมาย ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งผู้นำทางการเมือง ผู้บัญชาการทหาร ประชาชนทั่วไป หรือแม้แต่พันธมิตรของรัฐเป้าหมาย

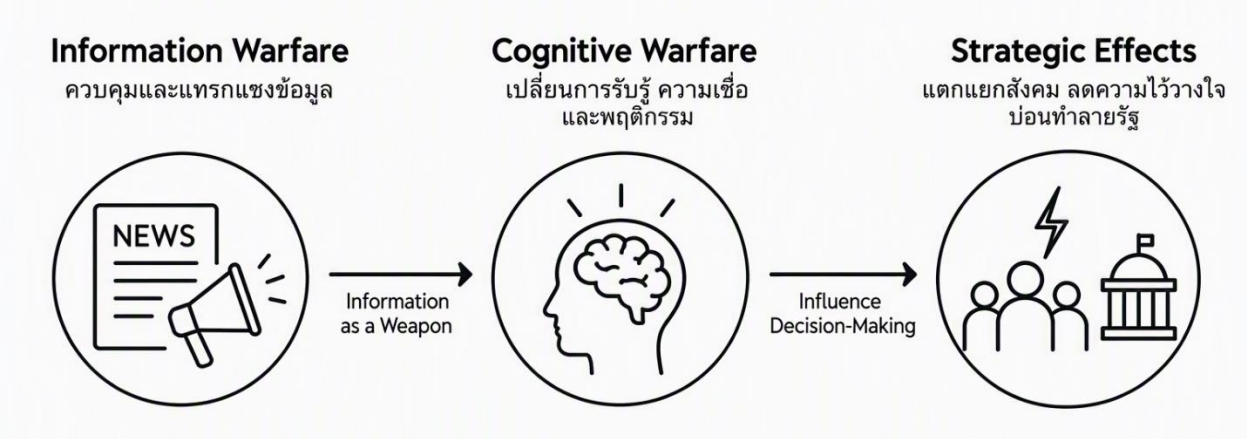

เมื่อนำบริบทของสมรภูมิทางความคิดมาประยุกต์ใช้กับกองทัพอากาศ จะพบว่านี่คือความท้าทายระดับวิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อรากฐานทางหลักนิยมโดยตรง **กองทัพอากาศเป็นองค์กรทางทหารที่ดำเนินงานอยู่บนพื้นฐานของข้อมูล ความเร็ว และการตัดสินใจที่เฉียบขาด มากกว่าการใช้กำลังทางกายภาพเพียงอย่างเดียว** ความสำเร็จของปฏิบัติการทางอากาศสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการรบทางอากาศสู่อากาศ หรือการโจมตีเป้าหมายภาคพื้นดิน ขึ้นอยู่กับความสามารถในการดำเนินวงรอบการตัดสินใจตามแนวคิด OODA Loop ของพันเอก John

Boyd ซึ่งประกอบด้วยการสังเกตสถานการณ์ (Observe) การประเมินเพื่อสร้างความเข้าใจ (Orient) การตัดสินใจ (Decide) และการลงมือปฏิบัติ (Act) กฎเหล็กของการรบคือผู้ใดที่สามารถดำเนินวงรอบนี้ได้รวดเร็วและแม่นยำกว่าย่อมเป็นผู้ถือครองความได้เปรียบ แต่ในสภาวะแวดล้อมที่ข้อมูลข่าวสารหลั่งไหลเข้าสู่ระบบบัญชาการและควบคุมรวมถึงเซ็นเซอร์บนอากาศยานตลอดเวลา หากฝ่ายตรงข้ามสามารถเจาะทะลุเข้ามาแทรกแซงกระบวนการรับรู้ โดยเฉพาะในขั้นตอนการประเมินสถานการณ์ ทำให้ผู้บังคับบัญชาหรือนักบินเกิดสภาวะข้อมูลท่วมท้น เกิดความลังเลสงสัย หรือหลงเชื่อภาพสถานการณ์ทางยุทธวิธีที่ถูกปลอมแปลงขึ้น ประสิทธิภาพของระบบอาวุธที่ล้ำสมัยก็จะถูกลดทอนลงจนหมดสิ้น กองทัพอากาศอาจสูญเสียความได้เปรียบทางยุทธศาสตร์และถูกลดประสิทธิภาพการรบได้ โดยที่ฝ่ายตรงข้ามไม่จำเป็นต้องยิงจรวดหรือขีปนาวุธใดๆ เพื่อทำลายอากาศยานแม้เพียงเครื่องเดียว

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดผ่านการปรับตัวของแนวคิดทางทหารร่วมสมัย ทั้งในส่วนของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตร NATO ซึ่งต่างให้ความสำคัญกับการสร้างความได้เปรียบด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Advantage) และความเหนือกว่าทางการรับรู้ (Cognitive Superiority) มากยิ่งขึ้น เอกสารแนวความคิดหลักในการทำสงครามของ NATO หรือ NATO Warfighting Capstone Concept ได้กำหนดให้ความเหนือกว่าทางการรับรู้เป็นหนึ่งในเสาหลักที่สำคัญที่สุดของการพัฒนากำลังรบไปสู่เป้าหมายปี 2040 ความพยายามนี้เกิดจากความตระหนักรู้ที่ว่า **ความได้เปรียบทางทหารในอนาคตอันใกล้จะไม่ถูกตัดสินด้วยขีดความสามารถในการครองอากาศ การครองทะเล หรือการครองมิติไซเบอร์เพียงอย่างเดียวอีกต่อไป หากแต่จะถูกตัดสินด้วยขีดความสามารถในการทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อน การรักษาความกระจ่างชัดในการรับรู้ และการตัดสินใจที่เหนือกว่าคู่แข่งภายใต้สภาวะความกดดันและความคลุมเครือของข้อมูล**

นอกจากมิติทางยุทธวิธีและยุทธการแล้ว สงครามทางการรับรู้ยังส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความมั่นคงระดับชาติ ซึ่งพลเรือนในภาคความมั่นคงและประชาชนทั่วไปต้องได้รับการเปิดโลกทางความคิดและเตรียมความพร้อมอย่างเร่งด่วน ในสภาวะของสงครามแบบผสมผสาน (Hybrid Warfare) ที่ความขัดแย้งดำเนินไปอย่างต่อเนื่องโดยไร้รูปแบบที่ชัดเจน เส้นแบ่งระหว่างกองทัพและพลเรือนได้เลือนหายไปหมดสิ้น สังคมโดยรวมได้กลายเป็นเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ของการโจมตี หากประชาชนและพลเรือนฝ่ายความมั่นคงขาดภูมิคุ้มกันทางความคิด ขาดความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อ และตกเป็นเหยื่อของการสร้างความแตกแยกทางความคิด ประเทศชาติย่อมตกอยู่ในสภาวะอ่อนแอและเปราะบาง การป้องกันการโจมตีในสมรภูมินี้จึงไม่สามารถพึ่งพากำลังทหารได้เพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานความมั่นคงพลเรือน หน่วยงานข่าวกรอง สถาบันการศึกษา

และภาคประชาสังคม เพื่อร่วมกันสร้างระบบนิเวศทางข้อมูลข่าวสารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสามารถตอบโต้การบิดเบือนข้อมูลได้อย่างทันท่วงที

การเตรียมความพร้อมของกองทัพอากาศเพื่อรองรับความท้าทายในสมรภูมิทางความคิด จึงไม่อาจหยุดอยู่เพียงการจัดหาอากาศยานขับไล่ยุคใหม่ ระบบอาวุธอัจฉริยะ หรือการสร้างเครือข่ายดาวเทียมทางทหาร แต่**ต้องครอบคลุมถึงการปฏิวัติหลักสูตรการฝึกศึกษาทางทหารอย่างถอนรากถอนโคน** บุคลากรของกองทัพอากาศตั้งแต่ระดับ**ผู้ปฏิบัติงานไปจนถึงผู้กำหนดนโยบาย ต้องได้รับการฝึกฝนให้มีความแข็งแกร่งทางสติปัญญา มีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ขั้นสูง และสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลภายใต้สภาวะวิกฤต** ในขณะเดียวกัน **กองทัพต้องเร่งลงทุนในการนำระบบปัญญาประดิษฐ์ที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้มาใช้เป็นเครื่องมือ**ช่วยกรองข้อมูล ตรวจจับความผิดปกติ และแจ้งเตือนความพยายามในการบิดเบือนระบบเซ็นเซอร์ การสร้างสถาปัตยกรรมทางความมั่นคงที่**ผสานรวมความแม่นยำของเทคโนโลยีเข้ากับวิจารณญาณอันเฉียบแหลมของมนุษย์อย่างสมดุล** จะเป็นหลักประกันสำคัญที่ทำให้กองทัพอากาศสามารถแข่งขันในมิติทางความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในศตวรรษที่ผ่านมา กองทัพอากาศทั่วโลกได้พิสูจน์ให้ประจักษ์แล้วว่าการกุมความได้เปรียบและการครองอากาศสามารถเปลี่ยนแปลงผลลัพธ์ของสงครามได้อย่างสิ้นเชิง แต่ในศตวรรษใหม่ที่กำลังดำเนินอยู่นี้ ความท้าทายได้ขยายขอบเขตไปไกลกว่าชั้นบรรยากาศ เมื่อสมรภูมิหลักไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์หรือมิติทางกายภาพอีกต่อไป หากแต่ขยายเข้าสู่พื้นที่แห่งการรับรู้ของมนุษย์ **สงครามสมัยใหม่จึงไม่ใช่เพียงการแข่งขันเพื่อพิสูจน์ว่ารัฐใดมีอาวุธที่ดีกว่า หากแต่เป็นการแข่งขันเพื่อพิสูจน์ว่ารัฐใดเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ได้ดีกว่า รัฐใดสามารถปกป้องกระบวนการตัดสินใจของบุคลากรตนเองได้รัดกุมกว่า และรัฐใดสามารถสร้างอิทธิพลเพื่อควบคุมการรับรู้ของฝ่ายตรงข้ามได้เหนือกว่า** ท้ายที่สุดแล้ว ไม่ว่าเครื่องบินรบจะสามารถครองน่านฟ้าได้เบ็ดเสร็จเพียงใด ดาวเทียมจะสามารถครอบคลุมห้วงอวกาศได้กว้างไกลแค่ไหน หรือระบบปฏิบัติการไซเบอร์จะเจาะทะลุเครือข่ายได้ลึกและกระจายเพียงใด ปัจจัยชี้ขาดที่จะกำหนดทิศทาง ผลลัพธ์ และชัยชนะของสงครามอย่างแท้จริง คือสติปัญญาและจิตสำนึกของมนุษย์ผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจอยู่เบื้องหลังระบบอันสลับซับซ้อนเหล่านั้นนั่นเอง

"ผู้ที่ครองท้องฟ้า อาจชนะในระดับยุทธการ แต่ผู้ที่ครองการรับรู้ จะชนะสงคราม"

อ้างอิง

1. Boyd, J. R. (1995). *The essence of winning and losing*.
2. Douhet, G. (1921). *The command of the air*. Coward-McCann.
3. du Cluzel, F. (2020). *Cognitive warfare*. Innovation Hub, NATO Allied Command Transformation.
4. NATO. (2021). *NATO warfighting capstone concept*.
5. World Economic Forum. (2025). *The global risks report 2025*.